

genealogia doctrinal la troba el Dr. Carreras en el *Libre de Contemplació*, i la manera com caracteritza la individualitat d'aquell respecte d'aquest, és magistral. No puc resistir la temptació de resumir-ho. L'*home* i el *Creador* són substituïts per l'*Amic* i l'*Amat* en el llibre d'aquest títol, i l'ànima de R. Llull és personificada en la de l'*Amic*.

Aquest gran estudi sobre R. Llull va precedir d'una precisa biografia del personatge, ben enfocada, seriosa i comprensiva de la seva psicologia, i d'una llista, per ordre de matèries, de la producció lulliana amb les referències bibliogràfiques indispensables. Potser fóra pràctic, d'ara endavant, d'utilitzar la numeració establerta pels Drs. Carreras i Artau en el seu llibre per a individualitzar els diversos escrits lullians, així com fins ara seguïem la de Littré-Hauréau en la *Histoire littéraire de la France*.

Acabo aquestes mal lligades consideracions amb la preocupació d'haver deixat sense el degut comentari i com en l'ombra moltes aportacions noves o dignes de nota del llibre. Ni l'espai em consentia més ni jo tinc prou preparació per a detectar-les totes. No he parlat, per exemple, del gran capítol dedicat a Sibiuda, tan estimat pel Dr. Tomàs Carreras des de la seva juvenesa. No tinc tampoc la pretensió d'haver sabut subratllar correctament els punts que he anat tocant en aquesta precipitada recapitulació de les impressions que em produí la lectura de l'obra. Demano per això moltes excuses, no sols als lectors, sinó ben especialment als autors. Una cosa m'atreviria a insinuar, i és que es decideixin a publicar en volum a part els capítols sobre Ramon Llull i el lullisme de la seva història de la filosofia espanyola medieval. Llavors l'obra adquiriria una proporció adequada, es convertiria en un veritable *companion* per als estudis lullians, i si en ésser novament redactada, ho pogués ésser en la llengua de Ramon Llull, la coherència íntima que ha presidit la confecció del llibre encara resultaria més manifesta.

Jordi RUBIÓ

MIGUEL ASÍN PALACIOS : *Huellas del Islam*. [Madrid], Espasa-Calpe, [1941].
312 pàgs.

Aquesta publicació reuneix, en busca d'una més àmplia difusió, cinc interessants treballs del malaguanyat arabista i professor Asín Palacios, el qual dedicà fonamentalment tota la seva llarga vida a l'ambiciosa recerca dels préssecs actius i passius de la història cultural de l'Islam, tot seguint l'herència llegada pel mestre dels arabistes espanyols Julià Ribera.

Tots cinc treballs, obrats amb una erudició amplíssima i desconcertant, característica de la producció d'Asín, es ressenten primordialment de la vigència d'una actitud fonamental en la seva ment, i que nosaltres considerem fruit del materialisme històric del segle passat. Quan repetidament afirma que en la història de la cultura mai no hi ha solució de continuïtat, dóna per suposats uns conductes entre coincidències intencionals, a voltes producte del parallelisme psicològic, que no sempre són adequats, ni, molt menys, indubtables i segurs.

El primer dels cinc articles aparegué ja l'any 1904 en l'«Homenaje a D. Francisco Codera en su jubilación del profesorado», on comprèn les pàgines 271-331. Asín hi demostra palpablement la inadequada atribució a Aver-

roès del problema de la doble veritat com a expressió d'una antítesi entre la fe i la raó, sobretot quan en el seu *Kitab falsafa* Averroes patentitza la seva filiació netament ortodoxa, amb una coincidència intencional amb sant Tomàs que fa pensar a Asín en una influència indirecta del pensador cordovès sobre sant Tomàs a través de Maimònides i també del nostre Ramon Martí. En un apèndix, Asín creu trobar l'origen de la doctrina de la doble veritat de l'averroisme llatí en el *Futuhât* del místic murcià Ibn Arabí. És de lamentar que en aquesta reimpressió Asín no es faci ressò de les rectificacions aportades ja fa temps pel P. Luis G. A. Getino i d'altres, referents al conducte Ramon Martí, que no és tal, tota vegada que s'ha demostrat que la seva obra, el *Pugio Fidei*, és posterior a la *Summa contra Gentes*, i que a més és Ramon Martí qui copia sant Tomàs.

El segon treball, *La tesis de la necesidad de la revelación en el Islam y en la escolástica*, fou publicat per primera volta l'any 1935, en *Al-An*, III, 345-389. Com ja indica el títol, es tracta d'una ràpida visió, molt detinguda i àmplia en la part musulmana, de tots aquells pensadors que han intentat de justificar raonadament la necessitat moral de la divina revelació.

L'article tercer és el discutit *El original árabe de la disputa del Asno contra Fr. Anselmo Turmeda*. Que hi ha coincidències literals que es deuen a plagi de l'*Epístola dels germans de la pureza* o, tal volta, d'una obra derivada d'ella, ho demostra palpablement Asín. Però creiem que és excessiu en la crítica negativa que fa d'En Turmeda en la conclusió del treball, ja que si certament aquest no va excel·lir per la seva originalitat, tampoc no era aquesta una qualitat gens corrent en els temps medievals; ni tampoc no és una còpia íntegra i literal tota la *Disputa de l'Asno*, obra que certament excelleix també per altres qualitats literàries. Aquest treball aparegué ja en *RFE*, I (1914), 1-56.

La part quarta versa sobre *Los precedentes musulmanes del Pari de Pascal*, i és una reproducció del treball que fou publicat en *BBMP*, II (1920), 171-232. Asín hi presenta una sèrie de coincidències intencionals entre el *Pari* de Pascal i l'apologètica d'Al-Gazali contra els incrèduls. Dóna l'origen evangèlic del fonament de tota l'argumentació i el seu desenrotllament ulterior en el camp musulmà fins arribar a Al-Gazali, el qual explica la idea fonamental del *Pari* pascalià d'una manera exacta i molt profusa en diverses de les seves obres. Asín intenta, finalment, explicar les analogies entre Pascal i Al-Gazali, sense resultat, mitjançant el conducte *Pugio Fidei* del nostre Ramon Martí o les probables relacions entre Pascal i l'orientalista D'Herbelot.

Tanca aquest llibre el treball *Un precursor hispanomusulmán de San Juan de la Cruz*, ja publicat en *Al-An*, I (1933), 7-79. Després d'exposar la vida d'Ibn Abbad de Ronda, passa Asín a explicar la doctrina, d'origen paulí, de l'escola *sadili*, sintetitzada en el *Comentari a les Sentències d'Ibn Ata Allah d'Alexandria*, i de l'interessant *Epistolari Espiritual* d'Ibn Abbad de Ronda, que presenta certes analogies amb la doctrina de la renúncia dels carismes, pròpia de l'escola carmelitana. Exposa les coincidències del lèxic *sadili* amb el de sant Joan de la Creu, i, per fi, dóna l'arriscada hipòtesi de la versemblança d'una transmissió literària a través dels moriscos espanyols.

J. M. SOLÀ i SOLÉ